

K E T R I N   M E J

Zima u nama

Kako sam naučila
da cvetam kada se
život zamrzne

Prevela
Jelena Kosovac

■ Laguna ■

Naslov originala

Katherine May

WINTERING

Copyright © 2020 Katherine May

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za sve koji su doživeli i preživeli svoje zime.

SADRŽAJ

PROLOG: SEPTEMBAR

MIHOLJSKO LETO	11
--------------------------	----

OKTOBAR

PRIPREME	25
TOPLA VODA.	41
PRIČE O DUHOVIMA	56

NOVEMBAR

METAMORFOZA.	65
SPAVANJE	79

DECEMBAR

SVETLO	95
ZIMSKA KRATKODNEVICA.	107
EPIFANIJA	121

JANUAR

TAMA	.137
GLAD	.150

FEBRUAR

SNEG	.163
HLADNA VODA	.174

MART.	189
------------------------	-----

OPSTANAK	.191
--------------------	------

PESMA	.205
-----------------	------

EPILOG: KRAJ MARTA.	220
--------------------------------------	-----

OTOPLJAVANJE	.220
------------------------	------

IZJAVE ZAHVALNOSTI	231
------------------------------	-----

*Preko zemlje tragovi
Istopljenog snega na izmaku
Gavrani u gnezdima se prepiru
Sa vrhova bresta posmatraju,
Nežno kao cveće na travnjaku,
Što mi pri zemlji ne vidimo, zime prolaznost.*

Edvard Tomas, „Otopljavanje“

PROLOG: SEPTEMBAR

MIHOLJSKO LETO

NEKE ZIME SE događaju na suncu. Ova konkretna zima počela je jednog vrelog dana početkom septembra, nedelju dana pre mog četrdesetog rođendana.

Slavila sam sa prijateljima na plaži Folkstoun, bio je to početak dvonedeljnih ručkova i pića. Smatrala sam da će me takav oblik proslave izbaviti od pravljenja zabave i bezbedno uvesti u sledeću deceniju života. Fotografije načinjene tog dana sada mi izgledaju besmisleno kada znam šta će se tada upravo dogoditi. Osećala sam da je ovaj rođendan važan trenutak za mene, a osećala sam se i samouvereno i dobro. Fotografisala sam primorski gradić okupan toplotom miholjskog leta. Starinsku perionicu veša pored koje smo prošli šetajući se na putu od garaže. Pastelno obojene betonske kućice na plaži naređane jedna pokraj druge duž priobalnog šetališta. Svu našu decu koja zajedno skakuću po oblucima i gacaju po plicaku mora nezamislivo tirkizne boje. Činiju tarta sa sladoledom koji sam pojela dok su se oni igrali.

Nema fotografija mog muža, H-a. To i nije tako neobično: fotografišem svog sina Berta i more, neprekidno. Ali

neobično je što se dva dana kasnije u digitalnom albumu odjednom pojavljuje slika H-a u bolničkom krevetu, dok se trudi da iznudi osmeh za slikanje.

Kada sam fotografisala one idilične prizore pored mora, H se već bio žalio da se ne oseća dobro. To nije značilo bogzna šta. Kao roditelj, otkrila sam da boravak deteta u predškolskoj ustanovi podrazumeva i to da će vam u kuću ulaziti raznorazne bakterije koje izazivaju upale grla, osipe, zapušten nos, bolove u stomaku. H čak nije pravio nikakvu frku što ga je bolelo stomak. Ali posle ručka koji nije mogao ni da takne, nestao je dok smo mi bili na igralištu. Slikala sam Berta dok se igra u pesku, konopac od morskih trava zakačio mu se pozadi za pantalone, izgleda kao da ima rep. Kada se H vratio rekao mi je da je povraćao.

„O, ne!“, sećam se da sam rekla trudeći se da zvučim saosećajno, dok sam u sebi mislila da je to baš gnjavaža. Moraćemo ranije da odemo sa plaže, pravo kući, a onda će on verovatno odspavati da bi se oporavio. Držao se za stomak, ali ništa nije izgledalo naročito zabrinjavajuće. Nije mi se nimalo žurilo i mora da se to videlo jer se vrlo jasno sećam iznenadnog šoka kada mi je naš prijatelj – jedan od najstarijih, znamo se još iz školskih dana – dotakao rame i rekao „Ketrin, mislim da je H stvarno bolestan.“

„Stvarno?“, rekoh. „Ozbiljno to misliš?“ Osvrnula sam se da ga osmotrim i videla izraz bola na licu prekrivenom grašcima znoja. Kazala sam da idem da dovezem kola.

Kada smo stigli kući, i dalje nisam mislila da je išta ozbiljnije od stomačnog virusa. H leže u krevet, a ja pokušavam da smislim nešto čime će se Bert zabaviti, sada pošto mu je uskraćeno njegovo popodne na plaži. Ali posle dva sata H me zove da dođem na sprat gde ga zatičem kako se oblači.

„Mislim da moram da idem u bolnicu“, kaže. Bila sam toliko iznenađena da sam se nasmejala.

I ranije smo prolazili kroz ove situacije: dva odlaska u Urgentni centar zbog bola u stomaku za koji je mislio da je upala slepog creva. U oba slučaja bol je prestao. Ovaj put nije. Odvela sam Berta kod komšija i rekla im da se vraćam za koji sat, ali ubrzo sam im slala poruku pitajući ih da li im ne smeta da prenoći kod njih.

H sedi u plastičnoj stolici u čekaonici, kanila mu je zabodena u ruku, izgleda jadno. Bila je subota uveče i ovde sve vrvi od fudbalera koji se dive svojim slomljenim prstima, pijanaca sa povredama na licu i starijim ljudima pogrbljenim u kolicima, koje staratelji odbijaju da vrata u domove. Prošla je ponoć kad sam ga ostavila, a on i dalje nije bio prebačen u odgovarajuće odeljenje.

Otišla sam kući i nisam spavala. Kad sam se vratila sledećeg jutra, saznala sam da mu se stanje pogoršalo. Vrtelo mu se u glavi i goreo je od visoke temperature. Bol je postajao sve jači tokom noći, rekao je, ali kada je bio najjači sestre su menjale smenu pa niko nije mogao da mu da lek koji bi ga bar malo ublažio. Onda mu je slepo crevo puklo. Osetio je da se to dogodilo. Urlao je u agoniji, samo da bi dobio grdnju od glavne sestre što je nepristojan i diže galamu. Čovek u susednom krevetu prisilio se da ustane i zauzme za njega; sada nas je dozivao kroz zavese govoreći: „Ostavili su ga u užasnom stanju, siroti momak.“

I dalje nije bilo ni nagoveštaja operacije. H je bio uplašen.

Uostalom, i ja sam bila uplašena. Činilo mi se da se nešto opasno i stravično dogodilo kad sam napustila svoje dežurstvo. A i dalje se događa. Izgledalo je da se bolničarke i lekari šetaju naokolo kao da nema nikakve žurbe, kao da

čovjek treba da legne i bez najslabšnjeg jecaja dopusti da mu se unutrašnji organi rasprsnu. Osetila sam, iznenada i žestoko, da bih mogla da ga izgubim. Očigledno mu je bio potreban neko ko će biti pored njega da ga štiti, pa sam to i radila. Posadila sam se uz njega bez ikakve namere da se maknem, ignorisala sam vreme za posete, a kada bi bol postao nepodnošljiv uporno bih pratila glavnu sestru sve dok mu ne bi pomogla. Obično mi je previše neprijatno i da naručim hranu, ali ovo je bilo nešto drugo. Ovo je bilo ja protiv njih, patnja mog muža nasuprot njihovog rigidnog rasporeda. Neću dozvoliti da me poraze.

Te večeri sam otišla u devet sati i zvala na svakih sat vremena sve dok nisam čula da je prebačen u operacionu salu. Nije me bilo briga što sam im dosađivala. Zatim sam budna ležala, onda sam opet zvala i saznala da je pušten iz sale i da mu je bolje. A posle toga svejedno nisam mogla da spavam. U ovakvim trenucima spavanje se doživljava poput pada; tonete u luksuznu tamu samo da biste se u šoku ponovo probudili gledajući oko sebe po mraku kao da ćete nazreti nešto u tom crnilu. Jedino što sam mogla da otkrijem bili su moji sopstveni strahovi; nepodnošljiva činjenica da on pati i osećaj prestravljenosti pred mogućnošću da ću ostati bez njega.

Uzela sam bolovanje i bdela u bolnici cele sedmice između dva odlaska kolima sa sinom do škole. Slušala sam kako mi hirurg objašnjava koliko je to velika infekcija, toliko velika da se približava zastrašujućoj. Bila sam tu da se izjedam što H-ova temperatura odbija da padne, što nivo kiseonika u krvi odbija da se vrati u granice normalnog. Pomagala sam mu da se lagano prošeta po bolničkom hodniku i gledala ga dok ne zaspi, ponekad bi utonuo u san usred rečenice. Pre-svlačila sam ga u čistu odeću i donosila mu hranu. Trudila

sam se da umirim Berta, da mu odagnam strah za oca, odjednom privezanog za gomilu žica i cevčica i mašina koje pište.

Negde usred ove katastrofe, pojavljuje se neispunjeno, prazno vreme. Sati su odlazili na vožnju od kuće do bolnice, od bolnice do kuće, na sedenje pored H-ovog kreveta dok je on dremao, na čekanje u kantini dok je u toku bila vizita. Dani su mi istovremeno bili napeti i usporeni, od mene se neprestano očekivalo da budem negde i budna, na oprezu. Ali ujedno sam bila višak, uljez. Mnogo vremena sam provodila samo gledajući oko sebe, pitajući se šta da radim, um grozničavo pokušava da kategorizuje ova nova iskustva, da pronađe kontekst za njih.

I u svem tom praznom vremenu odjednom mi se činilo neizbežnim što se to dogodilo. Nepoznat, nezaustavljiv uragan ionako je već tutnjao mojim životom, ovo je bio samo još jedan njegov udar. Pre samo nedelju dana dala sam otkaz kao univerzitetski predavač, s namerom da pronađem nekakav bolji život van večite užurbanosti i buke savremenog univerziteta. Upravo sam bila objavila svoju prvu knjigu za šest godina i imala sam drugi rok koji je bio opasno blizu. Moj sin je tek nedavno ponovo krenuo u školu posle dugog letnjeg raspusta, a ja sam imala sve uobičajene majčinske brige u vezi s njegovim suočavanjem sa izazovima prve školske godine. Promena se već odvijala, a evo i njene rođake, smrtnosti, ne kuca ona toliko na moja vrata koliko ih svom snagom udara poput neke posebno surove sile koja ne podleže nijednom zakonu.

Dugo već pričam priču o tome kako sam uspela da upadnem na nečije bdenje za svoj trideseti rođendan. Dogovorila sam se da se u pabu nađem sa prijateljicom, i ušla sam u pab samo da bih otkrila da je već bio rezervisan i prepun ljudi koji su došli posle irske sahrane. Svi u prostoriju bili

su u crnini, u uglu je bio bend a dve mlade žene svirale su violine i pevale irske narodne pesme. Trebalo je, naravno, da se okrenem i izađem, ali brinula sam se da me prijateljica u tom slučaju neće naći, a i pljuštalo je napolju. Pomislila sam da bih mogla da se skrivam kod ulaznih vrata i trudim da budem neprimetna. U stvari, ne znam šta sam uopšte mislila; svaka razumna osoba bi otišla i poslala poruku. Ali ja sam ostala i smatrala da sam naprosto šugave sreće – evo glasnika smrti koji je došao da obeleži kraj mojih mladalačkih dvadesetih.

Situacija se samo pogoršala kada je stigla moja prijateljica i bilo očigledno da neverovatno liči na jednu od devojaka u bendu. To nisam samo ja mislila; izgleda da ju je cela porodica preminule osobe zamenila sa violinistkinjom koja je odjednom bila nestala. Moju prijateljicu su grlili, tapšali po leđima, rukovali se s njom i bespogovorno zahtevali da ostane na piću. Pošto nije imala pojma šta se, za ime božje, dešava i pretpostavljajući, što sam kasnije od nje saznala, da je sve samo topla gostoljubivost Iraca, pristala je da popije piće i čak uspeła da izbegne pitanja o svom muzičkom talentu tako da to izgleda kao njena skromnost a zapravo je bilo izričito odbijanje da ga demonstrira. Uspele smo da odemo samo zato što smo imale karte za pozorište koje su nepobitno dokazivale da moramo da budemo na drugom mestu.

Ceo događaj je imao ton šekspirovske farse postavljene na pozornicu samo za mene. Ali gledano iz današnje perspektive, bio je relaksirajući. Jer moj četrdeseti rođendan prošao je sa H-om tek puštenim iz bolnice i sve proslave bile su otkazane. U deset sati uveče Bert me je pozvao gore i istog trena se isповраćao po meni. Nastavio je da povraća do duboko u noć. Ali tada to više nije bilo važno jer sam ionako digla ruke od spavanja. Nešto se već bilo promenilo.

Postoje pukotine u metežu svakodnevice koje se nekad otvore i vi propadnete kroz njih u Negde Drugde. Negde Drugde ima drugačiji tempo kretanja od tempa kretanja u Ovde i Sada gde su svi ostali. Negde Drugde je mesto gde žive duhovi, skriveno od videla i samo namah mogu da ga spaze ljudi u stvarnom svetu. Negde Drugde postoji kao odlaganje, tek da ne biste mogli da održite korak s drugima. Ionako sam se već poduže teturala na ivici mesta Negde Drugde, ali sada sam propala u njega, isto onako lako i neosetno kao što prašina propadne između daščica parketa. Iznenadilo me je kad sam otkrila da se tu osećam kao kod kuće.

Počela je zima.

*

Svako se u nekom razdoblju svog života suoči sa zimom u sebi i nužnošću prezimljavanja. Neko češće od drugih.

Zima, to je kada vam je iznutra hladno, ledeno. Kada ste prepušteni sebi. Pustoš, kada ništa ne postižete, kada ste odsečeni od sveta, osećate se odbačeno, odgurnuto u stranu, sprečeno u napredovanju ili kao da ste izabrani za ulogu izgnanika. Možda je vaša zima izazvana bolešću, možda nekim važnim, prelomnim događajem u životu kao što je smrt dragog bića ili rođenje deteta. Možda nekim poniženjem ili neuspehom. Možda ste u nekom tesnacu i privremeno ste zapeli uhvaćeni između dva sveta. Neke zime nam se sporije prikrajaju, dolaze sa raspadanjem veze koje se odužilo, sa postepenim nagomilavanjem odgovornosti jer nam roditelji stare, sa svakodnevnim upornim gubljenjem pomalo samopouzdanja. Neke su zastrašujuće iznenadne, kao kad jednog dana otkrijete da se vaše znanje i umeće smatraju zastarelim, da je kompanija za koju radite bankrotirala ili da je

vaš partner zaljubljen u nekog drugog. Kako god dođe, zima obično stiže nepozvana, usamljenička je i strašno bolna.

Ipak, ona je i neizbežna. Volimo da zamišljamo kako je moguće da život bude večno leto i da smo jedino mi omanuli da ga ostvarimo u svom životu. Sanjarimo o nekom mestu u blizini ekvatora, uvek sunčanom, o neprekidnom, nepromenljivom vrhuncu letnje sezone. Ali život nije takav. Emocionalno smo prijemčivi i za vrela leta i tmurne, mračne zime, za nagle promene temperature, za svetla i senke. Čak i kad bismo mogli, nekom nečuvenom sposobnošću vladanja sobom i čistom srećom, da održimo zdravlje i sreću celog života, svejedno ne bismo mogli da izbegnemo zimu. Naši roditelji će ostarjeti i umreti, doživjećemo sitne izdaje svojih prijatelja, mahinacije sveta na kraju će se obrušiti na nas. Negde usput, i mi ćemo zabrljati. Zima će se tiho došunjati.

Još kao mlada naučila sam da prezimljam. Poput mnogih devojaka mojih godina čiji autizam nije bio prepoznat, detinjstvo sam provela zanemarena. U sedamnaestoj godini sam doživela težak udar depresije, toliko snažan da sam mesecima bila nepomična, zamrznuta. Bila sam ubeđena da neću preživeti. Bila sam ubeđena da ne želim da preživim. Ali negde duboko u sebi otkrila sam klicu volje za životom i njena istrajnost me je iznenadila. I više od toga: učinila je da postanem neobično optimistična. Zima me je ispraznila, potpuno opustošila. U svojoj toj belini, videla sam šansu da postanem potpuno nova osoba. Napola se izvinjavajući, počela sam da stvaram tu novu, drugačiju osobu: onu koja je ponekad neprijatna i ne čini uvek šta je ispravno i koja je zbog svog velikog, glupavog srca prečesto ranjena i ranjiva, ali i osobu koja zaslužuje da bude ovde jer sada ima šta da pruži.

Godinama sam pričala svakome ko je bio voljan da sluša: „Imala sam nervni slom u sedamnaestoj godini.“ Većini

ljudi nije bilo prijatno da čuje tako nešto, ali neki su bili zahvalni što su u mojoj priči otkrili sličnost sa sopstvenom. U svakom slučaju, bila sam potpuno uverena da treba da pričamo o tome i da ja, pošto sam savladala neke strategije preživljavanja i prezimljavanja, treba da ih podelim s drugima. To me nije spasilo od još jednog potonuća i još jednog, ali je svaki sledeći put opasnost od potpunog kraha bila sve manja. Počela sam da stičem osećaj za svoje zime: za njihovo trajanje, dubinu i težinu. Znala sam da ne traju zauvek. Znala sam da moram da pronađem najprijatniji način da ih prebrodim do dolaska proleća.

Oduvek sam bila svesna da svojom pričom remetim konvencije uljudnosti i da su razdoblja kada nas svakodnevni život odbacuje i dalje tabu. Nismo odgajani da prepoznamo zimu u nama ili da priznamo njenu neminovnost. Ne. Obično je doživljavamo kao poniženje, nešto što treba prikriti od sveta da ga ne bismo previše šokirali. U javnosti se ponašamo kao da je sve u redu, a u samoći tugujemo; pretvaramo se da ne vidimo tuđu patnju. Svaku zimu koja nas zadesi tretiramo kao sramotnu anomaliju koja treba da bude skrivena ili ignorisana. Tako smo napravili tajnu od nečeg potpuno normalnog, što se svakome dogodi. I tako smo onima koji proživljavaju težak period u svom životu, svoju zimu, dodelili status parija, primoravajući ih da odustanu od svakodnevnog života da bi prikrili neuspeh. Ali to nas skupo košta. Zime donose duboke spoznaje o našoj zajedničkoj, ljudskoj egzistenciji i iskustvima. Mudrost prebiva u onima koji su preživeli svoje zime.

U neumoljivo užurbanom svetu današnjice većito pokušavamo da odložimo početak zime. Čak se ne usuđujemo da je do srži osetimo i ne usuđujemo se da pokažemo na koji nas način pustoši. Oštra zima nam, ponekad, koristi. Moramo

da prestanemo da mislimo da su ta razdoblja u našem životu besmislena, da su nedostatak hrabrosti, manjak volje. Moramo da prestanemo da ih ignorišemo ili odbacujemo. Ona su stvarna i traže nešto od nas. Moramo da naučimo da zimi ukažemo gostoprimstvo kada nam dođe.

O tome je ova knjiga: o učenju da prepoznamo zimu u nama, da se svesno bavimo njom, čak da je uvažavamo. Nikada zima nije naš izbor. Ne biramo da se bavimo prezimljavanjem, ali možemo da izaberemo *kako* to činimo.

*

Ono što znamo o zimi deo je detinjstva, gotovo urođeno znanje: o njoj saznajemo iz mnoštva romana i bajki čije se priče odvijaju u snežnom ambijentu. Saznajemo o svim brižljivim pripremanjima životinja za opstanak tokom ledenih meseci bez hrane, o hibernaciji i migraciji, o listopadnom drveću koje odbacuje lišće. Nije to slučajno. Promene koje se događaju zimi jesu alhemija, čarolija koju izvode obična živa bića da bi preživela. Puhovi skladište masti, laste se sele u Južnu Afriku, drveće počinje da pravi ureze na kori poslednjih nedelja jeseni. Sve je potaman za život tokom proleća i leta, meseci obilja, ali zimi vidimo prirodu u njenoj punoj slavi dok cveta u oskudnim uslovima.

Biljke i životinje ne bore se protiv zime. Ne pretvaraju se da je nema i ne pokušavaju da i dalje žive kao što su živele leti. One se pripremaju. Prilagođavaju. Izvode neverovatne metamorfoze da bi je prebrodile. Zima je vreme povlačenja iz sveta, maksimalnog uvećanja retkih zaliha hrane za preživljavanje, surovo efikasno izvršavanje zadataka i iščekivanje sa vidika; ali upravo tada nastupa preobražaj. Zima

nije okončanje životnog ciklusa već iskušenje koje vodi ka stvaraju nečeg novog.

Kada prestanemo da priželjkujemo leto, tada zima može da postane veličanstveno godišnje doba u kome svet poprima tananu lepotu, kada čak i trotoari svetlucaju. Postaje vreme za razmišljanje i oporavak, za spori preporod, za sređivanje kuće.

Odučila sam, pišući ovu knjigu, da se upustim u razumevanje zime tako što ću razgovarati s onima koji je intimno poznaju: sa Fincima koji u avgustu počinju da se pripremaju za hladno godišnje doba ili sa ljudima u gradu Tromse u Norveškoj koji od novembra do januara ne vide sunce. Sa ljudima koji su preživeli bolest, neki neuspeh, izolaciju i očajanje i iz toga izašli preporođeni, sa ljudima koji su u bliskom dodiru sa surovostima prirode i istražujući kako se treba pripremiti za zimu, kako izdržati njene najsumornije dane i kako dočekati proleće.

Ponašati se krajnje staromodno – usporiti tempo života, pustiti da vam se slobodno vreme produži, odmarati se, dovoljno spavati – radikalno je ovih dana, ali neizrecivo bitno. To je prekretnica koja nam je svima poznata, trenutak kada treba da odbacimo svoju staru kožu, da se menjamo. Ako je odbacite, ogoliceće sve bolne nervne završetke i bićete toliko osetljivi da ćete neko vreme morati da se starate o sebi. Ako je ne odbacite, onda će stara koža otvrdnuti, srasti oko vas.

To je jedna od najvažnijih odluka koju ćete ikada doneti.

OKTOBAR

PRIPREME

PRAVIM ĐEVREKE, ZAPRAVO spektakularno podbacujem u tome.

Po receptu koji koristim, treba umesiti čvrsto testo, što mi lepo ide od ruke sve dok nešto nije puklo u mikseru koji je odjednom ispustio urlik kao da sam ga povredila. Ne dozvolivši da me to obeshrabri, razvila sam testo na kuhinjskoj ploči i rukom ga mesila deset minuta, stavila u nauljenu posudu i ostavila ga da naraste na toplom mestu, mački najdražem, na podu dnevne sobe gde su cevi za centralno grejanje tik ispod površine.

Sat kasnije, ništa se nije desilo. Ostavila sam testo da odstoji još jedan sat pre nego što sam potpuno izgubila strpljenje zbog njegovog odbijanja da naraste, te ga ipak oblikovala u male prstenove. Tek pošto sam ih kratko skuvala u vreloj vodi (bespomoćno gledajući kako poprimaju čudan oblik nalik kroasanu) i zatim stavila u ugrejanu rernu, setila sam se da proverim datum isteka roka upotrebe na konzervi kvasca koji sam koristila: januar 2013. godina. Pre pet godina. Biće da sam ga kupila pre nego što mi je rođen sin, kada

sam poslednji put imala vremena da razmišljam o nečemu kao što je kvasac.

Devreci su, nikakvo iznenađenje, nejestivi. Nema veze. Ne pravim ih zato što sam gladna; pravim ih da bih uposlila ruke. Priznajem, nije trebalo da budu baš toliko tvrdi i žilavi (i po teksturi i po mucu pravljenja), ali svejedno su ispunili zjapeću rupu u mom danu tamo gde je trebalo da bude posao, njihovo pravljenje me je bar privremeno spasilo od buljenja u prazninu.

H je sada kod kuće, zdrav, čak se vratio na posao. Ja se krećem u suprotnom smeru. Pošto već godinama živim jurcajući na sve strane, napetost u meni dostigla je krešendo. Fizički sam se osećala nesposobnom da odem na posao, kao da sam privezana za kuću lastišem koji me povuče nazad kad god pokušam da odem. Nije to tek hir; to je istinsko, potpuno odbijanje moga tela da ode. Već dugo sam gurala, prisiljavala se na žestok tempo, ali nešto je na kraju puklo. Možda bukvalno. Dok je H bio u bolnici počela sam da osećam tup bol na desnoj strani stomaka, pretpostavljajući da je posredi bol iz saosećanja prema H-u. Ali bol nije prestajao, još se više pogoršavao što se H više oporavljao. Sada se vratio na posao, srećan, malo ga boli, ali većinom je sve opet kao pre. Ja pak svaki put uzdrhtim i prilikom najmanjeg napora. Pre nedelju dana, shvatih da ležim presamićena preko radnog stola, nesposobna da mislim o bilo čemu drugom izuzev o bolu koji me je snašao. Ušla sam u autobus, otišla kući i otada uglavnom ne izlazim iz nje.

Izdržala sam neugodan razgovor sa svojom lekarkom opšte prakse, priznala sam joj da skoro godinu dana svesno ignorišem sve bitne znake raka debelog creva. Dala mi je upute za testove, rekla da ih smesta obavim i poslala me je na bolovanje. Ne mogu a da ne pomislim kako sam dozvolila

da prenapregnutost i umor uzmu maha i počnu da me uništavaju. Da je trebalo ranije da potražim pomoć. No umor je nešto sramotno, objava moje nesposobnosti da se nosim sa životnim problemima. U potaji sam prepredeno zadovoljna što imam bol s kojim ću se boriti, a ne nešto neodređeno kao što je osećaj da me je sve preplavilo, da sam savladana. Nekako je konkretniji. Mogu da se sakrijem iza njega i kažem: *Vidite, nisam nesposobna da radim svoj posao. Ja sam zvanično bolesna.*

Sad imam sate i sate na raspolaganju da razmišljam o svemu tome, a u mozgu mi je ionako prevelika magla da bih mogla da se usredsredim na ma šta drugo. Mnogo kuvam od kada sam se razbolela. Fina aktivnosti u maloj količini, taman dovoljnoj da mogu da je savladam u ovom trenutku svog života. Nije da je kuvanje za mene nešto novo; oduvek sam bila kuvarica. Ali u poslednjih nekoliko godina kuvanje je izgurano iz mog života, zajedno sa pratećim zadovoljstvom odlaska u kupovinu namirnica. Život je bio užurban, a u sveopštoj jurnjavi ti važni delovi mog identiteta su istisnuti. Nedostajali su mi, ali na onaj ravnodušan način, kao kad slegnete ramenima. Šta možete da radite kad već ionako sve radite?

Problem u vezi sa „sve“ jeste što na kraju stravično naličuje na ništa: samo jedna duga izmaglica mahnite aktivnosti iz koje je odstranjeno svako značenje. Vreme je prebrzo prolazilo dok sam podizala dete i pisala knjige i imala posao sa punim radnim vremenom koji se produžava na vikende, da ne mogu čestito da objasnim čime je suštinski bilo ispunjeno. Prethodne godine nisu stvarno prazne, ali su zamagljene i čudnovato lišene smisla izuzev onog koji vas ne ispušta iz svojih kandži – da treba izdržati, opstati. Prevrćući konzervu sa kvascem u rukama upinjem se da sastavim priču o sebi,

priču koja objašnjava kako sam dospela do ovog stanja. Osećam se kao da sam u liftu koji neshvatljivo dugo propada i upravo je sad uz tresak dospeo do dna. Tu je prostrano i odzvanja, a ja još ne znam kako da izađem. Pokušavam da pronađem put ka nečemu što prepoznajem.

U knjizi Tova Jansona *Zima u Munindolu*, Mumintrol se slučajno prerano budi iz zimskog sna. Naviknut je da prespava zimu i zapanjen je kada vidi da je svet prekriven snegom, uopšte ne prepoznaje svoju baštu. „Ceo svet je umro dok sam spavao“, razmišlja. „Nije stvoren za Mumine.“ Oseća se strašno usamljeno, odlazi u spavaću sobu svoje majke i sklanja jorgan kojim je pokrivena. „Probudi se! Probudi se!“, viče. „Ceo svet se izgubio.“ Njegova majka se samo sklupčala na dušek i nastavila da spava. To je odraz moje sopstvene zime ili toga kako je ja doživljam: svi ostali dremaju dok sam ja potpuno budna i progoni me užasan strah.

U takvim trenucima u životu morate da nastavite da se krećete, kako znate i umete. Ja svakog dana sporim, bolnim korakom odlazim do lokalne prodavnice da kupim nekoliko namirnica. Moj frižider, donedavno prepun hrane koju sam naručivala preko interneta i praktično nikada nisam imala vremena da je jedem, trenutno je prazan. Kupujem samo ono što mi je potrebno; stidim se nepotrebnog trošenja i bacanja hrane, što sam doskora prihvatila kao neizbežno. A tu promenu izazvalo je moje sadašnje stanje: fizički nisam sposobna za kratku šetnju do glavne ulice da bih videla kakvog sve svežeg voća i povrća ima u prodavnicama. Kod mesara kupujem tačno onu količinu mesa koju znam da ću upotrebiti tog dana. Više ne moram da prolazim kroz ceo onaj proces zamrzavanja paketa pilećeg mesa, odmrzavanja nedelju dana kasnije, nemanja vremena da jedem i bacanja hrane.